



## افزایش تولید کتّی و کیفی گندم کشور

### یادداشت

#### سهراب سهرابی

مجری طرح گندم وزارت جهاد کشاورزی

طبق سنوات گذشته عملیات برداشت و خرید تضمینی گندم از استان‌های گرمسیر و مناطق گرم و خشک در فروردین ماه آغاز و سپس به مناطق گرم و مرطوب استان‌های شمالی و مناطق معتدل می‌رسد. سپس در مناطق سردسیر در استان‌های غربی در شهریورماه به پایان می‌رسد.

سطح زیرکشت گندم در کشور در سال زراعی ۱۴۰۲-۱۴۰۳، ۶ میلیون هکتار است که شامل ۲ میلیون هکتار گندم آبی و ۴ میلیون هکتار گندم دیم می‌شود. خوشبختانه میزان بارش‌های بهاری در سال جاری قابل قبول بود که فارغ از شهرهایی که عملیات برداشت در آنها به اتمام رسید در مناطق گرم و مرطوب شمال کشور و اقلیم معتدل و سرد توانست تأثیرات مثبتی داشته باشد.

برای رفاه حال کشاورزان و جمع‌آوری گندم‌های مازاد، ۱۱۵۰ مرکز خرید تضمینی گندم و ۲۱ هزار کمباین برداشت گندم در نظر گرفته شده است. خوشبختانه ما در سال گذشته با کمک کشاورزان، گندم مورد نیاز برای خبازی‌ها را به طور کامل تأمین کردیم و درصد هستیم. در سال‌های بعد به طور کامل در تولید گندم به خودکفایی برسیم.

#### اجرای طرح خودکفایی پایدار در تولید گندم

طرح خودکفایی از سال ۱۴۰۱ آغاز شد که با اجرای آن توانستیم خرید تضمینی گندم را از ۴ میلیون و ۵۰۰ هزار تن در سال ۱۴۰۰ به ۱۰ میلیون و ۵۰۰ هزار تن در سال ۱۴۰۲ برسانیم. انتظار می‌رود خرید تضمینی گندم در سال ۱۴۰۳ برسیم. در صورت اجرای این طرح تا سال ۱۴۱۰ ایران برای همیشه در تولید گندم به خودکفایی می‌رسد. ما بواسطه یک برنامه منسجم و از طریق مشوق‌ها و پروژه‌های اجرایی قصد داریم خودکفایی پایدار را در تولید گندم محقق کنیم. رؤس این اقدامات شامل ساماندهی و معرفی ارقام جدید گندم، تعیین قیمت تضمینی متناسب با هزینه‌های تولید و در نظر گرفتن سود متعارف کشاورز، توزیع ۴۲۰ هزار تن انواع بذور اصلاح شده، مصرف متعادل کودهای شیمیایی، توسعه روش‌های نوین کشت و توسعه سامانه‌های نوین آبیاری موضعی و قطره‌ای، مدیریت آفات و بیماری‌ها و علف‌های هرز، کنترل ضایعات برداشت و طرح جیش تولید در دیمزارها در سطح ۵،۲ میلیون هکتار و کشاورزی قراردادی.

همچنین از محل اعتبارات طرح جیش در دیمزارها تسهیلات با نرخ ۴ درصد برای خرید ادوات دنباله‌بند مانند ماشین‌های سمپاشی مخصوص دیمزارها در اختیار کشاورزان قرار گرفته است. ضمن این‌که کارشناسانی برای ارائه مشاوره فنی و مهندسی در اختیار آنها قرار داده می‌شود. علاوه بر موارد مذکور یکی از دغدغه‌های کشاورزان تهیه نقدینگی برای نهاده‌های کشاورزی است که از طریق کشت قراردادی این مشکل رفع شده است. مجموع این عوامل باعث شده است تا میزان تولید گندم افزایش پیدا کند.

#### ارتقای کیفیت گندم و آرد

در تولید گندم علاوه بر افزایش کمیت، کیفیت محصول نیز ارتقا پیدا کرده است. یکی از شاخصه‌های مهم در تولید گندم بالا رفتن کیفیت فیزیکی گندم بود به طوری که رطوبت نسبی گندم به کمتر از ۹ درصد رسید، درحالی که سال‌های قبل رطوبت گندم ۱۰ تا ۹٫۵ درصد بود.

از سوی دیگر محصول تولید شده دارای میزان کمتری از دانه‌های شکسته یا چروکیده هستند و تنها یک درصد از میزان گندم‌های خریداری شده در سال گذشته دچار چنین ویژگی بودند. دانه‌های خریداری شده گندم در سال قبل نسبت به سال‌های قبل سالم‌تر بودند.

گندم از سه جزء اصلی پوسته بیرونی، مغز دانه گندم و جوانه گندم تشکیل می‌شود که هرکدام دارای خواصی برای بدن هستند و در تولید آرد کامل تمام خواص کیفی و مناسب گندم حفظ می‌شود. تلاش شده است برای ارتقای کیفیت گندم و آرد، سیوس گیری کاهش پیدا کند و ارقام جدیدی که کیفیت بالاتری دارند معرفی شوند و تولید نان کامل با استفاده از آرد کامل انجام گیرد.

#### ضرورت تولید غذای اصلی در همه کشورها

همه کشورهای دنیا برنامه خودکفایی برای تولید غذای اصلی خود دارند. عده‌ای در کشورمان این گونه عنوان می‌کنند که کشت گندم آب زیادی مصرف می‌کند و خودکفایی گندم می‌تواند به چالشی برای میزان مصرف آب‌های زیرزمینی تبدیل شود، درحالی که چنین اظهارنظری کارشناسی و صحیح نیست.

گندم در فصل پاییز کشت می‌شود و میانگین بارندگی ایران متمرکز بر بارش‌های پاییزه، زمستانه و بهاره است. بخش اعظمی از نیاز آبی گندم از طریق بارندگی تأمین می‌شود و نیاز محصول در بخش کوچکی به واسطه مناطق و اقلیم‌های مختلف ۵۰ تا ۶۰ درصد توسط آب باران و ۴۰ تا ۵۰ درصد هم از طریق آبیاری تأمین می‌شود. بنابراین هیچ فشاری بر منابع زیرزمینی کشور وارد نمی‌شود، برخلاف آنچه که عده‌ای از منتقدان عنوان می‌کنند کشت گندم فشار آبی به زمین‌های کشاورزی وارد می‌کند.

اراضی کشاورزی است که در

مقایسه با متوسط دنیا عملکرد پایینی نیست اما در مقایسه با کشورهای توسعه یافته، رقم اندکی است. تنها برخی کشاورزان خیره کننده توانسته‌اند تولید ۱۰ تا ۱۳ تن در هکتار داشته باشند که بسیار محدود است.

البته برخی کارشناسان و مسئولان بخش کشاورزی، علت عملکرد پایین کشت گندم در کشور را اقلیم گرم و خشک، کاهش بارندگی‌ها و افزایش تبخیر عنوان کرده‌اند که باعث محدودیت در تولید این محصول شده است اما دولت تلاش دارد با سیاست‌های مختلف، تولید در واحد سطح را افزایش دهد. در وضعیت فعلی گندم مورد نیاز کشور در ۶ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی تولید می‌شود که ۴ میلیون هکتار آن اراضی آبی و ۲ میلیون هکتار دیگر مربوط به اراضی دیم هستند.

#### تولید گندم در دولت سیزدهم رشد کرد

وزارت جهاد کشاورزی برای افزایش تولید گندم و رسیدن به خودکفایی در دولت سیزدهم طرحی‌های زیادی را فارغ از افزایش خرید تضمینی گندم در دستور کار قرار داد که از آن جمله می‌توان به اصلاح الگوی کشت، جیش تولید گندم در دیمزارهای کشور و اجرای طرح کشت قراردادی اشاره کرد.

#### واردات گندم صفر شد

براساس آمارهای گمرک در ۲ ماه ابتدایی سال جاری واردات گندم به صفر رسیده و انتظار می‌رود با خودکفایی گندم در سال جاری از ارزشی ۲،۵ میلیارد دلاری ممانعت به عمل آید.

با این حال بد نیست بدانیم در سال آخر دولت دوازدهم ۷ میلیون و ۷۵ هزار تن گندم به ارزش حدود ۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار وارد کشور شده بود.

با این حال در سال ۱۴۰۱ واردات گندم با افتی ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار تنی مواجه بود به طوری که در پایان سال ۱۴۰۱ حدود ۴ میلیون و ۴۴۵ هزار تن گندم به ارزش ۲ میلیارد و ۱۳ میلیون دلار وارد کشور شد.

در سال گذشته نیز با کاهش ۴۳ درصدی، واردات گندم با کاهش ارزشی به میزان یک میلیارد دلار روبه‌رو شد.

هزار

میلیار د

تومان اعتبار به خرید تضمینی گندم تخصیص داد که در نوع خود رکورددار بود. از طرف دیگر اگر دولت سیزدهم بتواند تا پایان شهریورماه ۱۱ میلیون و ۵۰۰ هزار تن گندم از کشاورزان خریداری کند، باید بودجه‌ای بیش از ۲۰۱ هزار میلیارد تومان به این امر اختصاص دهد. مقایسه میزان تخصیص اعتبار برای گندمکاران در دولت‌های دوازدهم و سیزدهم نیز جالب است؛ به طوری که دولت دوازدهم در مجموع هشت سال (۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰) چیزی حدود ۱۱۷ هزار میلیارد تومان اعتبار برای خرید تضمینی گندم از کشاورزان اختصاص داده، این در حالی است که دولت سیزدهم در سال ۱۴۰۱ چیزی حدود ۱۰۳،۵ هزار میلیارد تومان و در سال گذشته نیز ۱۵۵ هزار میلیارد تومان را که در مجموع بیش از ۱۵۸ هزار میلیارد تومان است، به پرداخت مطالبات گندمکاران اختصاص داده است.

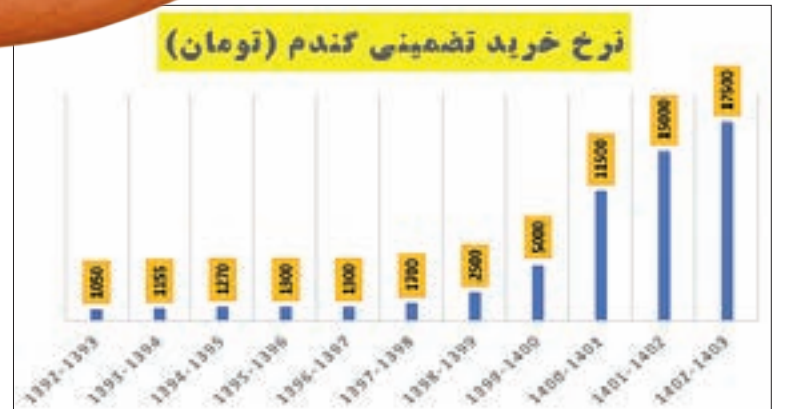
همچنین باید به این نکته اشاره کرد که میزان اعتبار تخصیص داده شده به خرید تضمینی گندم (۱۵۵ هزار میلیارد تومان) رشدی ۳۳۰ درصدی را نسبت به سال آخر دولت دوازدهم (۳۶ هزار میلیارد تومان) داشته است.

#### افزایش ۷ میلیون تنی تولید گندم در کشور

اواخر دولت دوازدهم شاهد آن بودیم که میزان تولید گندم به ۸ میلیون تن رسید و این دولت تنها ۴ میلیون و ۷۰۰ هزار تن از این محصول را از گندمکاران خریداری کرد.

اما با توجه به حمایت‌های دولت سیزدهم از کشاورزان و افزایش ۲۵۰ درصدی خرید تضمینی طی ۳ سال اخیر شاهد رشد تولید گندم در کشور بوده‌ایم و امسال با ۷ میلیون تن افزایش، تولید این محصول به بیش از ۱۵ میلیون تن رسیده است.

در سال گذشته تولید گندم ۱۳،۵ میلیون تن و در سال ۱۴۰۱ نیز شاهد تولید ۱۱،۵ میلیون تنی این محصول در گندمزارهای کشورمان بودیم. بد نیست بدانیم هم‌اکنون متوسط عملکرد گندم آبی بین ۴،۲ تا ۴،۵ میلیون تن و گندم دیم بین ۱،۲ تا ۱،۳ میلیون تن در هر هکتار از



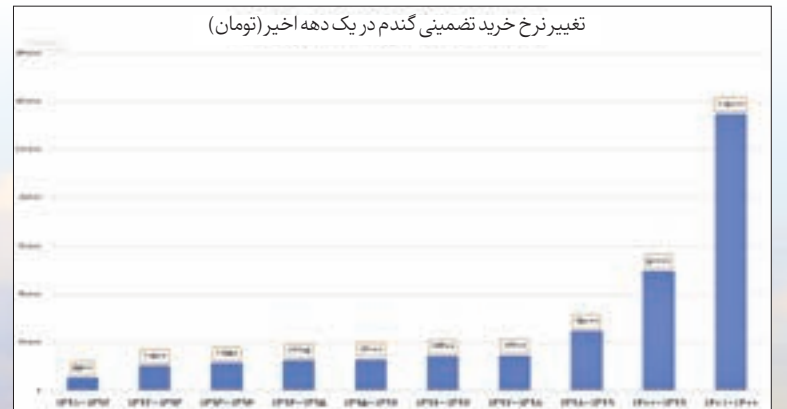
اگرچه در دولت دوازدهم کاهش میزان بارندگی منجر به کاهش میزان تولید گندم شد اما نباید این عامل را به عنوان دلیل اصلی در کاهش چشمگیر میزان تولید دانست. فاصله قیمتی میان خرید تضمینی گندم و نرخ پیشنهادی برای قاچاق محصول و عدم توجه به ضرورت تعیین قیمت مناسب برای خرید تضمینی، پایداری در خودکفایی گندم را به وابستگی تبدیل کرد.

خوشبختانه دولت سیزدهم با درک موقعیت جهانی و تلاش در راستای رفع وابستگی به این محصول استراتژیک، در گام اول با حمایت از کشاورزان بار دیگر کشور را به خودانگیزی در تولید گندم نزدیک کرده است. تعیین قیمت ۱۱ هزار و ۵۰۰ تومان برای خرید گندم در اولین سال حضور دولت سیزدهم مورد رضایت کشاورزان قرار گرفت و سطح گسترده‌ای از مزارع به کشت گندم اختصاص یافت.

این نرخ قابل انکار نیست. این در حالی است که نه فقط در یک سال بلکه در سال‌های قبل از آن نیز این مسأله منجر به دلسردی کشاورزان از کشت گندم شده بود. دولت با تأخیری که در اعلام نرخ خرید تضمینی گندم داشت، کشاورز را بر سر دوراهی کاشتن یا نگاشتن قرار داده بود و در سال ۱۳۹۶ بعد از برداشت محصول به همان قیمت قبلی گندم را از آنها تحویل گرفت. ضمن اینکه در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ قیمت خرید تضمینی را بدون افزایش برای هر کیلو ۱۳۰۰ تومان اعلام کرد.

با اتخاذ چنین تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های غلط، کشورمان بعد از رسیدن به خودکفایی در تولید گندم مجدداً در زمره واردکنندگان گندم قرار گرفت. این در حالی بود که ایران مدعی خودکفایی بود و شرایط و امکانات کافی را هم داشت، اما مجبور به واردات شد.

تغییر نرخ خرید تضمینی گندم در یک دهه اخیر (تومان)



### ۳۳۰

درصدی

میزان اعتبار

تخصیص

داده شده به

خرید تضمینی

گندم (۱۵۵)

هزار میلیارد

تومان) رشدی

۳۳۰ درصدی

را نسبت به

سال آخر دولت

دوازدهم (۳۶)

هزار میلیارد

تومان) داشته

است



یکی از شاخصه‌های مهم در تولید گندم بالا رفتن کیفیت فیزیکی گندم بود به طوری که رطوبت نسبی گندم به کمتر از ۹ درصد رسید، درحالی که سال‌های قبل رطوبت گندم ۱۰ تا ۹٫۵ درصد بود.

